

БЕЛАРУСКАЯ КРЫНІЦА | BIEŁARUSKAJA KRYNICA

Palityčnaja, hramadzkaja i literaturnaja hazeta.

Adras Redakcyi i Administracyi:
WILNIA, ZAWALNAJA 1—1 (Wilno, Zawalna 1—1).
Redakcyja adčyniena ad 9 hadz. ran. da 4-aj uwieč.

HAZETA WYCHODZIĆ RAZ U TYDZIEŃ.

„Biel. KRYNICA“ kaštuje na hod—4 zal., na paŭhoda — 2 zal., na 3 miesiacy—1zal. Zahranicu ūdwaia daražej.
Ceny abwiestak pawodle ūmowy.

10-лецьцэ Кангрэсу Нацыянальных Меншасцяў

Праз усё мінулае XIX стагодзьдзе, асабліва-ж пад канец яго, штотраз больш зазначаліся справы нацыянальных розных народаў. Яшчэ прад вайной дайшоўшы было да таго, што ўжо шмат у чым нават у міжнародным праве кіраваліся палітыкі нацыянальнасцяй, а ўжо па вайне справа нацыянальнасці ў міжнародных адносінах узмаглася яшчэ больш. Такі напрыклад Вільсон, які ў 1919 г. ў Вэрсаль мірыў народы, прагаласіў права самаазначэння народаў. Вось-жа гэтае права тымі народамі, што тады заселі за супольны стол мірыцца, было прынята, як падстава, на якой мела наступіць замірэнне і на якой мела адбыцца перабудова дзяржаваў Эўропы і разгранічэнне іх. І сапраўды, тады ў Вэрсаль з гэтым прыродным правам нацыянальнасці шмат у чым лічыліся і шмат што з гэтага права ўвялі ў жыццё.

Між іншым вынікам права нацыянальнасці было тады ў тым-жа Вэрсаль права абароны нацыянальных меншасцяў. Справа ў тым, што хоць пасляваенны мірны дагавор у Вэрсаль і апіраўся на права нацыянальнасці, то ўсёж-дыкі, як ведама, многія народы ня былі дапушчаны да таго, каб збудаваць сваю дзяржаву на падставах сваёй нацыянальнасці і былі падзелены між суседнімі сільнейшымі народамі. Вось-жа гэтае права нацыянальнасці выразілася так-жа ў тым, што ў Вэрсаль быў прыняты адумасловы міжнародны закон, які дамагаецца ад дзяржаўных народаў, што ў сваёй дзяржаве маюць народы недзяржаўныя, абарону іх нацыянальных правоў.

Практыка аднак паказала, што права сваім парадкам, а жыццё сваім Як, асабліва некаторыя дзяржавы, пазваляюць бараніць правы нацыянальных і тварыць уласную нацыянальную культуру тым народам, якія апынуліся пад іх апекай, усе мы дужа добра ведаем. Вось-жа ў пакрыўджаных народаў паўсталі думка самым брацтва за абарону сваіх нацыянальных і культурных правоў. Такім чынам паўсталі Кангрэсы Нацыянальных Меншасцяў. А гэтых меншасцяў аказалася дужа многа, бо ў 14 дзяржавах Эўропы, не рахуючы Расеі, існуе аж 40 мільёнаў людзей, што належаць да розных паднявольных нацыяў. У ваднэй толькі Польшчы нацыянальных меншасцяў знаходзіцца мільёнаў дзесяць.

Вось-жа на працягу дзесяці гадоў, праўда, не ад усіх 40 мільёнаў, але ад многіх нацыянальных меншасцяў, дэлегаты зьяжджались пераважна ў Швайцарыі, і радзілі аб сваіх правах. Адбыўся такі кангрэс і сёлета, які папарадку дзесяты, а знача юбілейны.

Цэлы рад гадоў да гэтай міжнароднай арганізацыі належылі, і належаць сяньня, так-жа беларусы і пасылалі час ад часу на міжнародныя кангрэсы сваіх дэлегатаў. Карысьць з гэтага там нашага ўчасьця для беларусаў значная. Жывая стычнасьць з многімі і многімі, так як і мы пакрыўджанымі, народамі, супольныя нарады аб абароне сваіх правоў, а так-жа цэлы рад артыкулаў у нямецкіх палітычных і навуковых публікацыях аб Беларусі, беларусах і іх сучасным палажэнні — ўсё гэта сапраўды мае сваё вялікае значэнне і за гэта ўсё Беларускаму Нацыянальнаму Камітэту ў Вільні, які навізаў з гэнымі кангрэсамі лучнасьць і знаёміў сьвет з беларускай справай, слухна належыцца падзяка. Нешта падобнае аб сабе могуць, пэўне, сказаць і іншыя недзяржаўныя народы.

Але ўсё на сьведзе, што чалавек творыць і арганізуе, патрабуе перагляду і абнаўленьня. Тое-ж самае і з Кангрэсамі Нацыянальных Меншасцяў. Уся іх праца фактычна дагэтуль зводзілася выключна да таго, каб паталкаваць цалком тэарэтычна аб правах нацыянальных меншасцяў, узаемна пазнаёміцца, напісаць аб гэтым у загранічныя газеты і разьехацца. Праўда, гэтага можа і даволі для тых народаў недзяржаўных, якія дзяржаўнымі і быць ня думаюць, як напрыклад маскалі ў Польшчы, якіх крыху ёсьць і ў нашым краі, або жыды, але замала гэтага ўсяго для народаў, якія на сваёй тэрыторыі зьяўляюцца ня меншасцяй, а большасцяй і якіх найвышэйшым ідэалам ёсьць іх уласная незалежная дзяржава, як напр. мы беларусы, украінцы, літоўцы і іншыя народы. Аб канкрэтных-жа крыўдах паднявольных народаў у якой дзяржаве і аб іх найвялікшых ідэалах гаварыць на гэтых Кангрэсах звычайна не дапускалася, каб, бачыце, не дражніць зацікаўленай дзяржавы.

Насьпеў, знача, вялікі час Кангрэсам Нацыянальных Меншасцяў абнавіцца, пераарганізавацца. Для гэтага, на нашу думку, прадусім сэкратарыят

Ня трэба, каб нас любілі, трэба, каб з намі лічыліся

(З цыкло артыкулаў, якіх у нас ня пішуць).

Ці Вы, чытачы, заўважылі такае зьявішча: прыходзе Беларусда законца нейкага ўрадоўца XI столня, ну, скажам падатак плаціць або на пошту купіць значок. А Беларус гэта сьведомы, а як-жа. Сярод сваіх дык ён і адважны і вымоўны. Крытыкуе ўсё і ўсіх. Сярод сваіх для яго няма ніякага аўтарытэту, бо ён сам „аўтарытэт“. Ходзіць ён грудзі выпучыўшы наперад і паглядае зорам арліным. Здаецца вось нейкі вялікан, волат. Але як толькі гэты „арол“ пераступіць нейкі чужы яму парог, дык і пазнаць яго трудна. Шапку сьпяшае зьняць яшчэ на парозе, раней чымсядзьеверы зачыне, быццам на гэтай шапцы ён прынёс мароз у хату. Хвігура яго робіцца нейкай прыгорбленай, зьбянтэжанай, а з міны выглядае, быццам хацеў сказаць „выбачайце, што я тут асьмеліўся зьявіцца; даруйце, што я нарадзіўся наагул. Гэта-ж не па маеі віне“. Просьбу такі тып пачынае ад слоў „прошэн Пана“—ў мове пэўнеж „далікатнай“, каб нікога не пагнавіць, галаском ціхім і лагодным, ледзь ня дрыжачым. Міну ён мае, як быццам ня быў пэўны: прадасьць яму чыноўнік значок, ці не прадасьць.

Сумна глядзець на такі абразок. Дзівам дзівуешся, дзе гэта ў нашага „героя“ падзелася тая пэўнасьць сябе, звон у голасе і родны язык. Зьнікае адразу ўсё і перад тваім вокам, як шыла з машына, вылазіць стопрацэнтны нявольнік, які забывае, ці нос патрэбны для табакеркі, ці табакерка для наса.

Пайдзіце на клябанію, у гміну, у школу, на пастарунак паліцыі, словам усюды, дзе трэба стыкацца з чужым элемэнтам і заўважыце адразу гэтых лішне пакорных кліентаў, кліентаў, што можна сказаць самі сябе баяцца, а найбольш таго, каб ня ўгнавіць, барані Божа, людзей, што пастаўлены службыць грамадзянству.

Цяпер уводзем у палажэньне гэтых паноў, што сядзяць за ваконцам. Людзі яны, як усе. Калі бачаць перад сабой чалавека, што ў ніскім паклоне забыўся сваёй роднай мовы, ды заўважаць пакорную хвігуру, разумеюць адразу, што кліент прышоў не з дамаганьнем, а з пакорнай нявольніцкай просьбай; адчуець адразу, часта нясьведама, што кліент баіцца і часта так-жа нясьведама чыноўнік

патракуе яго так, як на гэта за-слугоўвае: бяз крыхі пашаны, а а няраз і з адкрытай пагардай. Як бо не пагарджаць чалавекам, каторы адкрыта прызнаецца да меншавартасці, а гэтым самым памяншае і вартасьць той нацыі, да якой належыць? У такіх выпадках ня прыходзіцца дзівіцца, што ўрадаўцы дэморалізуюцца і набіраюць маніі вялікасьці.

Нядаўна ў адной урадавай ўстанове ў Вільні быў такі выпадак. З за ваконца далятае да вушэй кліента голас поўны важнасьці: „ня маю рэшты, каханы Пана“. А кліент як загрыміць: „я вам ніякі каханы пані! Я прызваіты чалавек і не пазволю вам на такую падуфаласьць!“ Публіка ў сьмех. Урадавец з перапуду зьнік з-за ваконца. Магчыма, што радзіўся ў начальства свайго, што яму рабіць. Калі вярнуўся, меў міну вінаватую, перапрасіў кліента і ці ведаець, чым ён тлумачыўся? Тым, што тут на „крэсах“, асабліва на вёсцы, ён затраціў добрыя манеры і ніхто з публікі ад яго не вымагаў, каб з кліентамі абходзіцца ветліва. Здарэньне гэта прадзівае і для нас Беларусаў вельмі павучальнае.

Адна з украінскіх газэт кінула нядаўна такі кліч: „Няволья прыносіць з сабой адну вялікую небяспеку: пачуцьцё меншавартасці. Дзе-ля гэтага ў няволі трэба трымацца больш горда, як на волі.“ Трудна з гэтым не згадзіцца перадусім нам, Беларусам.

Для нас Беларусаў, асабліва для шырокіх масаў вясковых, нашы праціўнікі ўсяго шкадуюць, школьніцтва ў роднай мове, роднай мовы у касцэле, у царкве, пасадаў, але не шкадуюць аднаго: гэта коханы, почцівы людэк “Надыходзяць паволі часы, што вымагаюць, каб гэта каханьне“ перамянілася ў пашану да людзей, якія сваім мазалём сьвет кормяць. Трэба толькі, каб нашы перадавыя людзі давалі добры прыклад, бяз грубіанства, але годна, каб умелі чуцца гаспадарамі ў сваёй хаце.

Ня трэба, каб нас любілі, — трэба, каб з намі лічыліся.

(с)

БЕЛАРУСЫ! Падтрымлівайце сваю прэсу Вытсвайце найстарэйшую беларускую газету „Беларускую Крыніцу!“

Кангрэсаў, якіх выканаўчы орган, павінен падшукаць у якой нэўтральнай дзяржаве, хоць-бы і ў тэй жа самай Швайцарыі, сталае места, залажыць там сваю сталую сялібу, арганізаваць усе бяз ніякага вынятку недзяржаўныя народы і нацыянальныя меншасці, залажыць з прадстаўнікоў іх сталы сэкратарыят, як іх выканаўчы орган, заснаваць у некалькіх галаўнейшых эўропэйскіх мовах сталую часопісь і празь знаёміць сьвет з фактычным палажэньнем кожнага пакрыўджанага народу. Уз-

ноў-жа самыя Кангрэсы так-жа-сама павінны звярчаць увагу як найменш на тэорыю аб «нацыянальных меншасцях», але прадусім на іх фактычныя палажэньне, на іх фактычныя крыўды і думаць аб тых спосабах, якія вядуць да палепшаньня лёсу гэтых народаў.

Дык думаем, што ў гэтым іменна кірунку павінна пайсьці абнаўленьне Кангрэсаў Нацыянальных Меншасцяў, чаго ім ад душы жадаем у дзесятыя юбілейныя ўгодкі іх існаваньня.

Jubilej Prezydenta Litwy Antona Smetony.

Sioleta niadaŭna przypadała 60-lecie narodzin Prezydenta Litwy Antona Smetony. Dzień hety litowski naród uważał za swą narodną świętą i świątkową jaho niezwykłą uroczystą. Świątkowańie heta ū Koŭnie adbywałasja 8, 9 i 10 hetaha miesiąca. Učasie ū hetym świątkowańiu prymała dasłoŭna ūsia Litwa. Byli przedstawicieli ad roznych litowskich arhanizacyj z prawicy, ab liku jakich można sudić z toho, što sciahoŭ na paradzie było da dzwioch tysiać. Siarod roznych sposobu świątkowańia byli, tak-żo paświacany dastojnamu Jubilantu, pramowy praz radyjo ū roznych mowach. Litoŭskija hazety padajuć, što hetkaja pramowa ad tamtejszych białorusaŭ była pabiałorusku. Ad wilenskich litoŭcaŭ witaŭ Prezydenta hram. K. Stašys, Staršynia Tymčasowaha Lit. K-tu ū Wilni, jaki dziela hetaha adumysłu wyjażdża ū Koŭnu.

Rodziŭsia Ant. Smetona 1874 h. u siacie Ŭżulenie, Wilkamirskaha paw., u ciapiersniam Niez. Litwie. Wučyŭsia śpiarsa ū Wilkamiry, Libawie, Pałonzie, Mitawie. Tady jakraz przypadał pačatak litoŭskaha nacyjanalnaha adradžeńnia, da jakoha małady Smetona prychinuŭsia ūsiej dušoj. Ŭžo tady należyŭ jon da tajnych litoŭskich wučniŭskich hurtkoŭ. U Mitawie ū himnazii arhanizawaŭ wučniaŭ prociŭ rasiejskaj mowy ū nawučańni religii. Za heta Smetona musiŭ raźwitać z himnazijaj, z jakoj tady razam z im wydalili 150 himnazystych. Pašla heta Smetona apynuŭsia ū Pieciarburzie, dzie i skončyŭ himnaziju, a pa himnazii — uniwersytet, na praŭnym addziele. Ale i z hetym było nie tak prosta. U 1899 h. za rewulucyjna-

wyzwolniju pracu siarod studentaŭ padčas nawuki i siarod sialan padčas wakacyj Smetona byŭ aryštawany i pasadzany ū westroh. Wyšaŭszy z westrohu, pradaŭżaŭ swaje praŭnyja nauki ū uniwersytecie, dalejprawodziŭ litoŭskuju adradžeńską-wyzwolniju pracu. Za heta byŭ uznoŭ aryštawany i asudžany na krepasć, a z uniwersytetu wyhnany. Urešcie ūznoŭ zwolniŭsia z hetych put, pastupiŭ uznoŭ u uniwersytet i skončyŭ u im nauki ū 1902 h. Tady nastała asieŭ u Wilni. Służyŭ tut u Wilenskim Złamielnym Banku i pracawaŭ na litoŭskaj adradžeńskaj niwie ū kierunku kulturalnym, hramadzkim, polityčnym. Tut zasnaŭaŭ i wydawaŭ praz doŭhija hady narodnaju litoŭskuju hazetu „Vilnis“ (Nadzieja). Byŭ dušoj uslaho tačasna litoŭskaha narodnaha ruchu ū Wilni, jakoj nie pakinuŭ i padčas niemieckaj akupacyi, dalej tut prawodziŭ litoŭskuju narodnaju rabotu. Heta dziakujuć pradisim zachadam Smetony adbyłasja ū Wilni ahluna litoŭskaja konferencyja, z jakoj paŭstała na čale z im samym dziaŭaŭniaja „Taryba“ (Rada), što 16.II.1918 h. Litwu abwieściła niezaleźnaja dziaŭaŭniaja. Kali-ż Litwa ūwaskresła — Smetona byŭ jaje pieršym Prezydentem. Niekalki-ż hadoŭ tamu zaniaŭ heta stanowišča jznoŭ, z jakoha pamysla kiruje Niez. Litwoj aź da siańniešniaha dnia. Siańnia zasłuhi i pawaha Smetony da toho ūzašli ū litoŭskim narodzie, što naród hety ličyć jaho nie tolki Prezydentem, ale i adzinym nacyjanalnym pawodyrom swaim. Słowam, sialanski syn — na čale swajho narodu, jaki ū wializarnaj bolšaści tak-żo sialanski.

P. Wojnič.

Biezp. Blok Supr. z Uradam razwalwajecca i tworycca nowaja partyja.

Ad 1928 hodu polityčnym życiem u Polšcy kiruje hurt ludziej, što abjadnalisja pad firmaj Biespartynaha Bloku Supracuŭnictwa z Uradam. U hety Blok uwachodzić tak-żo abšarniki i kapitalisty, jakija pa partyjnemu nazywajecca konserwatystami. Hetyja konserwatysty pašli na supracuŭnictwa z h. zw. paślamajskimi ūradami ad pamiatnych haścinaŭ marš. Piłsudskaha ū Niaswiży, dzie Piłsudskaha haścili abšarniki, kniazi i ślachta.

Ciapiersniam, pašla zabojstwa młn. Pierackaha, kali paklikali na ministra ūnutranych spraŭ Kaściakowskaha i na ministra ziemiarnobstwa i ziemiarnaj reformy Paniatowskaha — b. radykalnych „wyzwalencaŭ“, — pačalisia zmianiacca nastroi ū uradawaj partyi B.B. Partyja B.B. raptoŭna „zradykaliŭsia“ i pakrucilasja twaram da sialanstwa i robotnictwa, adwaracwajucysia ad konserwatystaŭ. U partyjnaj bebekaŭskaj presie pačali pajaŭlacca artykuły prychilniejšyje da sialanstwa i robotnictwa; pačali tam pišać ab sprawach robotnickich i ab patrebach sialanstwa; pačali pajaŭlacca hazetnyja staćci ab polskaj kolonizacyi na „Kresach“ — białoruska-litoŭska ūkraińskich ziemiach; pačalasja presawaja kampanija suproć abraŭlańnia „dobrych“ intaresaŭ wialikimi polskimi panami ū Żyrardoŭskich fabrycznych sprawach i ūrešcie niekalki panuŭ konserwataruŭ za Żyrardoŭskija „pradziełki“ abwinawačana ū niasumlennaści. Praŭda, nie biespadstaŭnyja hetyja abwinawačanni, bo i sudowyja ūłady ū hetaj sprawie znajšli prastup-

ki panuŭ — konserwataruŭ, i hetyja pašli pačali wystupać z partyi B.B. Miż inšymi zapadozrany ū Żyrardoŭskich „pradziełkach“ i hraf Patocki, jaki pa zahadu sudiŭ śledčaha aryštawany i pasadzany ū turmu. Słowam, B.B. razwalwajecca.

B.B. raščapljajecca na dzwie hałounyje čaści, z jakich pašla haścinaŭ marš. Piłsudskaha ū Nieświeży źlapilasja.

Ciapiersniam, ad loskatu dy tresku razwalwajucahasja B.B., pračychajecca plan adnalitaj „partyi pracy“. Hałounymi arhanizacjami hetaj partyi, jak padajuć hazety, źjaŭlajecca: Kościakowski i Bartel. Partyja maje być radykalnaj biez učasćia ū joj konserwatynaj hrupy.

Nie ad rečy pry hetym padać i wusnyja čutki, što chodziać miż zacikaŭlenymi hetymi padziejami, a pradstaŭlajecca jany hetak: henaja nowaja partyja, što maje paŭstać z abłomkaŭ B.B., maje tak-żo supracuŭniczać z uradam. U pieršuju čarhu maje namier pawiaści akcyju polskaj kolonizacyi na białoruska-litoŭska ūkraińskich ziemiach, nasadźwańniem polskich kolonistaŭ na abšarach ciapiersnich dwaroŭ hetych ziemiaŭ.

Cikawa, ci pany abšarniki za hetkija namiareńni wystupać apacycyjna da hetaj „partyi pracy“ i suproć polskaj kolonizacyi etnagrafična niepolskich ziemiach, ci i dalej buduć wiaści prapahandu ab patrebie polskaj kolonizacyi na Palešsi, jak heta robić u našym Kraju abšarnickaje wilenskaŭe „Słowo“.

Sesija Lihi Narodaŭ.

Dnia 7 h. m. ū Żenewie pačalisia narady pradstaŭnikoŭ roznych dziaŭaŭ, jakija źjechalisia tudy, kab aformić i miżnarodna ūlehalizawać swaje sajuzy, pakty i tak-żo plany miżnarodnaj polityki. Na paradku dnia hetaj sesii wielmi mnoha aficyjalnych spraŭ, jakimi amal nichto nie cikawicca i jakija źjaŭlajecca prosta našmiešskaj z ludzkoj ciarpliwaści, przykładam „supracuŭnictwa presy ū sprawie miŭ“, „dahawor supracuŭnictwa na karyść miŭ“ i h. p. Dziela hetaha ad hetaj aficyjalnaj akcyi Lihi wieje strašenaj nudoj; nichto ūžo nie cikawicca, jakija dziaŭaŭny ūwachodzić u Radu Lihi, jakija adtul wychodzić i jakija ūstupajuć u Lihu, a jakija wystupili i nie waročajecca.

Woś-żo ū minulych hodzie wystupiła z hetaj Lihi Japonija i Niemiečcyzna. Sioleta, na hwaŭt, starajecca ūstupić u Lihu SSRR, jakuju bałšawickija hazety dasiul abzywali „tu-palobaj hawarylniaj“, „kapitalistyčnaburžuaznaj taŭkalniaj“, „hniazdom reakcyi“ i h. d. Niekatoryja eŭropejskija i amerykanskija dziaŭaŭny nie choćuc Sawietaŭ pryniać u Lihu, ale wielmi mocna tudy ciahnie bałšawickuju Rasieju buržuaznaja Francyja, jakuju bałšawickija hazety dasiul nazywali „hniazdom kontrewalucyi“. Słowam, buržuaznaja Eŭropa pabratalasja z kamunistyčnaja Rasiejaj, kab utrymać Wersalski led, jaki panawoliŭ trymeje mnohija narody.

БЕЛАРУСКАЯ ХРОНІКА.

„Новы Шлях.“ Гэтымі днямі выйшаў з друку № 6 (8) гэтай часопісі з датай 10 верасня 1934 г. Гэта орган Беларускай Нацыянал-Соцыялістаў і мае характар народна-незалежніцкі.

„Самапомач.“ № 9 за верасень 1934 г. — беларуская коопэратыўна-Гаспадарчая часопісь гэтымі днямі выйшла з друку. Зьмест вельмі цікавы, асабліва артыкул „Што рабіць?“

Першая школа лётнікаў у Сав. Беларусі. Газеты падаюць, што ў Менску адкрываюць баляшавікі

беларускую школу лётнікаў. Дасюль у Сав. Беларусі гэтай школы не было, хоць Беларусь і ўважаецца незалежнай рэспублікай ў фэдэрацыі з Расеяй.

KATALOG białoruskich kniżek na żadańnie wysyła jecca DARMA.

Adresawać: Białoruskaja Kniharnia „PAHONIA“ Wilnia, Zawalnaja 1-1.

Wincuk Adważny.

Chłapiec.

P O W I E Ś Ć.

IX. U susieda.

— Nu, a tabak nie wywodzicca? — pytaŭ arhanisty.

— Ja toż, brat ty moj, haławu na karku maju, a nie kapustu, — hawaryŭ Marcuk: — bačyś, razhawaryŭsia ja z synam raz na życio, ale tak, što ūžo chwacić aź da śmierci. Jak hawaryć, dyk hawaryć! Što-ż, ja — dzicia małoje, a jon ūžo moj bačka?

— Nu, nu? jak-żo tak udałosia? — pytaŭ z cikawaścij Charaśucha.

— A woś pasłuchaj: ty wiedajeś sam i bačyŭ, jakija ū nas z synam byli adnosiny. Ab daŭniejšych ja ūžo table raskazywaŭ. Zdaŭna ja przybraŭsia razhawaryecca z swaim Michasiom, a ciapiersniam, tak skazać, tak ūžo skula naśpiela, što musiŭ prarwacca. Prychodźci jon heta anahdaj da mianie i pytaje: „Co tatu jest?“ — „A woś lažu jaśče, — kažu jamu, — table na pakutu, i musić pamirać przydziecra: tady raźwiazu table ruki. Moj ty — kažu — synok!“

— Jakto, — kaža jon mnie, — co, ojciec, wymyślasz?

— A peŭna-ż, — kažu ja, — heta-ż jasna, jak Boży dzień. Kab ja — kažu — byŭ bačkam jakoha pastucha, dyk i toj mianie lepš žaleŭ-by, jak ty, choć ty i ksiondz i probarsz. Ech, brat ty moj, panie Charaśucha, kali ūskipicca tut moj Michalačka, kali stanie wykrykiwać, machać rukami, wypaminać, što jon mnie nie raŭnia, što jon — znakam tym, duchoŭnaja asoba i toje, i heta i ūsio-ŭsialakaje... Ale ja toż nie rapuściŭsia: lažu i čuju, što mianie raźbiraŭ, jak-by wypuściŭ dzwie čarki adrazu i to jaśče z mocnym piercam.

Adnak-żo ja tymčasam strymaŭsia, bo da hetaj rasprawy byŭ z dawion-daŭna przyhatawany i abdumaŭszy, jak to kažuć, usio — ad „a“ da „zet.“ Dyk i pačau ja jamu tut zaliwać sała za skuru — hetak woś mocna, što aź pad samaje żabro.

13)

— A ty, — kažu — čaho tut raskryčaŭsia? — kažu — ū chworaha bački, što staić nad mahilaj. — Kažu — durań ty!

— Ja — ksiondz! Jak ty, — kaža — stary, śmiejeś tak?

— Mnje, — kažu jamu, — jaśče bolšy styd, što ty ksiondz i taki durań, jakoha jaśče świet nie bačyŭ, dy jaśče moj syn.

— Ja, — kaža, — duchoŭnaja asoba.

— A ja twój bačka! Što mnje, — kažu jamu, — z twajho tytułu i twajho duchoŭnictwa, kali twaje pastupki nie duchoŭnyja. A ty, — kažu, — nie pomniš Božaha przykazania: „Šanuj bačku swajho i matku swaju!“ Ty — ksiondz, ale ty chiba nikoli pacieraŭ nie haworyš. Dy i sam ty niadaŭna taŭkawaŭ ludziam ab hetym z ambonii, — ja tahdy byŭ jaśče zdarowy i ūsio dobra ūkiemiu, — ty-ż sam tahdy kazaŭ, što aź da śmierci treba šanawać bačku i matku. Ja tahdy ledź strymaŭsia i čuć nie kryknuŭ na cely kaścioł: „Čamu-ż ty sam staroha bački nie šanujeś?“ Dyk ty, — kažu, — pierawiarnuŭ saŭsim Boży Zakon, — ty ūžo musić kažać u pacierach: „Šanuj haspadyniu swaju, ale nie bačku!“

Wiedajeś, panie Charaśucha, jak staŭ ja jamu wypiakać usio da drobnej makulinki, dyk sieŭ jon tut na zedal, ucisnuŭ haławu ū ruki i maŭčyć, jak ściana. Žbialeŭ, jak pałatno. Pośle kaža: „Ci ja — kaža — bački nie šanuju? Dziakuj Bohu, nakormleny, adziety, przytuleny i tabak woś majeś. Daj, Boža, kożnamu takuju staraść.“

— Tak, tak, — kažu, — moj ty synok! — Tak, ja „nakormleny“ i jaśče dalaży, što „addadzienny na lasku twajej haspadyni“. Mianie wun ludzi, — kažu, — nawučajuć, kab twajej haspadyni nadskakiwać, kab pierad paroj nie wyciahnuć noh. Tak, synok, ty moža dumajeś, što ja stary i ma duša dzierawiannaja, što ja ničoha ūžo nie razumieju i nie čuju, ani sercam, ani wucham? Nia dumaj tak, synok! Z hetych dziesiaci palcaŭ ja wyhadawaŭ was abodwych, daŭ wialiki pasah staršemu, jak addawaŭ jaho ū prymaki, hadawaŭ i wučyŭ ciabie. Zbyŭ, — kažu haspadarku, čaho i ciapiersniam žaleju; pajšoŭ na ciazkaju służbu... Božačka, skolka ja pieradumaŭ praz doŭhija nočy staražujuć ū Heradzleckim Zamku! Ty, — kažu, — dumajeś, što ja nie widžu, jak ty stydajeśsia nas, sta-

rych? Čamu ty, mianie nie pytaŭšysia, pieramianiu proźwišča, jakaje ty mieŭ na heta prawa?

— Ojciec tego, — kaža jon mnie, — nie rozumieś...

— Ach ty, — kažu, — smarkać, małako, — kažu, — na zubach nie absochła i ty ūžo zrabiŭsia taki razumny! Kali janko paćnie wučyć kurycy, dyk skora kanić świetu budzie. Moj dzień, što pamior, majućy bliska sto hadoŭ, raskazywaŭ mnie, jak jaśče jahony dzied przyjechaŭ siudy z pad Babrujska, dastaŭszy ad panuŭ wolnaść. Woś jamu za niej-kija zasłuhi wydzielili z pad lesu hetu ziamlu. A nazywaŭsia jon Zachar Marcuk. I woś z jaho adnaho paŭstała celaja naša wioska: byli mužyki, ale wolnyja ad panščyny. Žonka Zachara była šapiatliwaja kabieta, dyk i wiosku ad toho prazwali šapiatucha. A ty, — kažu, — zrabiŭsia Marcinoŭski, ty ūžo i ślachcic... i radziŭsia ty jako-by ū niej-kaj „akolicy šepiatowcy“...

— Ty ūsio heta, — kažu, — skrywajeś ad mianie, bo table stydna, a ja wiedaju j tak. Dyk kab nawiet i sam nie wiedaŭ, dyk mnie-by ludzi skazali. Ja tut u Zawalace nie mahu wačej pakazać, — jaśče woś dobra, što chwareju, — a tak dyk i żydy mnie woćy wypiakajuć: „Panie Marcuk, a čamu waś syn — Marcinoŭski?“ Tak jano joś.

— Nu, zmučyŭsia ja, panie Charaśucha. Mo-żo padasi mnie wady? Tam u zbanočku, staić na przypiečku.

— Adsapisia, dziadźka, kazaŭ arhanisty i padaŭ wady.

Pakuryli tut i adpačyli, ale zara Marcuk paciahnuŭ historyju dalej, bo ūžo i da kanca było niedaloka.

— Što tahdy probarsz? — pytaŭ arhanisty.

— Jak kamień, — maŭčyć i ūsio; a pośle... nie, heta dalej budzie. Paćniom pa-paradku.

— Kažu, — ...żydy mnie woćy wypiakajuć. I čamu ty, — kažu, — stydajeśsia majej prostaj haworki? Ty-ż sam bačyś, što ja nie nawučusia patwojmu i saŭsim jazyk nie krucicca: twaja hutarka mnie da duży nie prystaje.

Ci-ż ty — kažu — nie pomniš, jak my celaje życio hawaryli z taboj pa-našamu? Wot tak pa-prostu: duša da duży, a serca da serca. A cia-

Голад на Палесісі.

У № 31 „Беларускай Крыніцы“ мы зьявнеліся да нашых чытачоў з просьбаю паведаміць нас аб паводках на Палесісі. Пасьля гэтага атрымала нашая рэдакцыя многа пісьмаў з паведаў: Пружанскага, Лунінецкага і Кобрынскага. Каб не паўтарацца друкуючы лісты паасобку, бяром з іх весткі і зьмяшчаем тут разам.

Да палавіны лета на Палесісі была суш, так што балоты павысыхалі і ў найнепрыступнейшыя мясцовасьці можна было дайсьці. У вадных мясцовасьцях ярына пасеяная на вышшых землях выгарала, у іншых уся ярына прапала. Лугі выглядалі шэрымі, бо трава ня вырасла і толькі дзе-нядзе з зямлі выглядала маленькая пажоўклая траўка. Ня было дзе пасьвіць статку і ня было чаго касіць. Калі настала касьба, дык за тры-чатыры гадзіны зарочаліся дамоў стуль, дзе калісьці працавалі колыі дзён. Ня будзе чым пракарміць „тавару“ (жывёлы), земляробы будуць прымушаны прадаваць жывёлу, каторая ўжо патанела.

Толькі жыта абаранілася ад сушы і вырасла, вялікае каласістае. Але вось у пачатку жніва пашлі дажджы і йшлі 4 тыдні. Як раней на вышшых, так цяпер на нізшых мясцох ярына прапала, бульба ў зямлі пагінула. Жыта ў снапах парасло. Снапы стаялі касматыя, як кудзеля і зелянелі здалёк. Але і таго не ўратавалі, што ўдалося высушыць, бо разьліліся большыя і меншыя рэчкі, залілі ня толькі сенажаць і палі, але і будынкі: хлявы, клуні (гумны), хаты. Жыта трэба было выносіць з гумна і перасушваць. Варыва чыста згінула. У гарадах замест зямлі балота. Гуркі і памідоры зусім пагінілі, таксама капуста, буракі і бульба.

Усюды ў гарадах і на палёх разьвівалася мноства жабаў. Каля Барэзы Каргузскай і ў Кобрынскім павеце абарвалася хмара і заліла зямлю вадою на паўтара мэтра ўвышкі — ўсё зьніштожана. Шмат хто на Палесісі ўжо ня мае хлеба, а ўзімку з сьвечкай трэба будзе шукаць такога гаспадары, каторы бы меў хлеб. Нават дагэтуль багатыя гаспадары перасталі сваіх дзяцей вучыць у сярэдніх і адумасловых школах. Бо не да навукі, калі галодная сьмерць зазірае ў вочы.

Їаму Sawiety starajucca ўступіць u Lihu Narodaў?

Jašče susim niadaŭna my časta čytali ŭ hazetach i čuli praz radyjo ab niaprychilnaści Sawietaŭ da Lih Narodaŭ i ahuŭam ab sawieckaj warožaści da ŭsich dziaŭ, što stanowiać hetu Lihu. Tymčasam užo bačym, jak sawieckija kamisary praz kuchonnyja džwiery dabiwajucca ŭ panskija pałacy, kab tam, u Lizie narodaŭ, pobač z buržuaznaj Francyjaŭ, kapitalistyčnaj Anhlijaŭ i fašystaŭskaj Italijaŭ pasadzić i sawiecka-kamunistyčnuju Rasieju.

Jakaja-ž tut pryčyna takoha nahaha zwarotu ŭ palitycy Sawietaŭ? A woś jakaja:

Sawiety „bratajucca“ z buržuaznaj Eŭropaj i starajucca ўступіць u Lihu Narodaŭ najhaŭaŭniej dzieła taho,

što śmierotna bajacca Japonii. Balšawiki wiedajuć, što zaatakawać Rasieju ślaŭnia dla Japonii susim što inša-je, čymś zaatakawać tady, kali Rasieja budzie siabram Lih Narodaŭ. He ta moža z hledzišča stratehičnaha i ničoha, ale z uwahi na apiniu celaha świetu dla Japonii moža być wielmi niekarysnym. Wiedajuć balšawiki i to-je, što ŭ wypadku wajny Sawietaŭ z Japonijaŭ, Ukraina, Bielaruś, a tak-ža i Kaŭkaz zachoćuć wykarystać mament, kab addzialicca ad Rasiei.

Woś-ža kamunisty bačacy hety strach, jaki hrazić upadkam wialikarasijskaj mahutnaści, adrakliša suświetnaj rewolucyji i pašli na ŭhodu z suświetnaj buržuazijaŭ, kab utrzymać pry Rasiei Bielaruś, Ukrainu i Kaŭkaz.

Roznyja wiestki.

Z HAZET.

Niamieččyna suproć „uschodniaha paktu.“ U prošłym numary my pisali ab francuska-anhielskim prajekcie „uschodniaha paktu“, u jakim ŭwachodzili b woś hetyja dziaŭ: Litwa, Latwija, Estonija, Finlandyja, Rasieja, Polšč, Niamieččyna i Čechaslawiaččyna. Ciapier hazety padajuć, što Niamieččyna ŭ hety „pakt“ ustupać nia budzie. Dzieła hetaha treba spadziawacca, što i „paktu“ hetaha nia budzie, bo jon i Polščy nie padarozie.

Plan supolnaha napadu na S.S.R.R. Adna amerykanskaja hazeta padaje sensacyjniju wiestku, jakuju pieradrukoŭwaje lwoŭskaje „Dilo“, što byccam miż Polščaj i Niamieččynaj zaklučany tajny dahawor ab supolnym napadzie na SSRR. Hety napad na balšawikoŭ, jak padajuć hetyja hazety, мае być tady, kali Sawiety buduć wjaweać z Japonijaŭ.

Wučycialoŭ u Sawietach kormiać aŭsom. Adzin sawiecki wučyciel u hazecie „Za Komunist. Praświeščeŭnie“ piša hetak: „U Baranaŭskim rajonie, na Kaŭkazie, ja pracawaŭ wučycielam u škole. Nia wypłata pensii i zadzieržka pajka tam zwyčajnajе žywišča. Pajok i pensiju za studzieŭ wydali ŭ lutym. Zamieŭt muki wydajuć žyta, prosa, abo wyku, a

ŭ mnohich miajscoch pajok dajuć aŭsom“.

Z hetaha bačym, što ŭ Sawietach i wučycialoŭ kormiać aŭsom.

Z POLŠCY.

Dziaŭaŭny deficyt. Nie zwaža-jućy na našym padatkowaj šrubi i wysokich cenaŭ zmonopolizawanych artykułaŭ polski dziaŭaŭny skarb uściaž мае niedabor i raschody pierawyšajuć dachody. U adnym tolki m cy lipni s. h. było raschodaŭ bolš ad dachodaŭ na 27 milionaŭ zł. Ad krasawika da lipnia, h. zn. za 4 miesiacy, polski skarb мае hetkaha deficytu-niedaboru kala 105 milionaŭ zł.

Nowyja kary za nowyja prastupki Dasiul jašče nia było ŭ Polščy prastupku zatajwaŭnia swajej majemaści. Ciapier мае być i hetki prastupak, bo jak padajuć hazety chutka wyjdzie ŭradawaje rasparadžeŭnie, jakoje pryniasie nowyja kary na tych, što ŭtojwajuć sapraŭdny stan swajej majemaści. Aprača kary aŭryštu da 6 miesiacaŭ za hety prastupak, budzie jašče i hrašowaja kara 25 разоŭ bolšaja ad sumy, jakuju straciŭby skarb ad hetaha zatajwaŭnia mejemaści.

Žnižka cany cukru. U hetym m cy pa zahadu dziaŭaŭnych uładaŭ cukur u Polščy patanieŭ. Ciapier kilo cukru kaštuje 1 zł. 25 hr.

Uščodnija Tarhi ŭ Lwowie pačalisia 1 h. m. i buduć da 16 wierašnia. Pryhatawaŭnie było šumnaje, ale zacikaŭleŭnie tarhami wielmi słaboje.

Dwa mižnarodnyja nawukowyja Kanhresy. U hetym m cy adbyŭsia ŭ Wařawie mižnarodny kanhres gieografuŭ. Zahraniečnyja wučonyja adwiedwali i nař Kraj; byli ŭ Wilni i ježdžili pa Wilenščynie.

Ciapier ad 23 da 28 h. m. мае adbycca tak-ža ŭ Wařawie kanhres sławistaŭ.

Z ZAHANICY.

Wialikaja zabastoŭka ŭ Amerycy. U Zi. Št. Ameryki pačalisia zabastoŭka rabotnikaŭ u 1500 fabrykach. Zabastawała kala 2 milionaŭ rabotnikaŭ. Rabotniki demahajucca: 1) piaci-dzionnaha tydnia pracy, 2) šašchiadzinnaha dnia pracy, 3) nia žmienšwaŭnia dasiulešniaha zarabotku, 4) spynleŭnia prašledu zarhanizawanych rabotnikaŭ, 5) nie pabulšywaŭnia tkackich fabrykaŭ, dzie warštaty absluhoŭwajucca adnym rabotnikam, 6) pryznaŭnia profesyjanalnych sajuzaŭ za pradstaŭničtwa rabotnikaŭ u pierahaworach, 7) ustanaŭleŭnia razjemčych sudoŭ.

Pažar karabla. Amerykanski karabiel „Marokestl“, wiazućy praz mora ludziej, raptoŭna zahareŭsia i zharušy patanuŭ. Utanuła i mnoha ludziej.

Ameryka nia choča pazyčać Sawietam hrošaŭ. Sawiety z Amerykaj ŭžo daŭno wiađu pierahawory naby ab daŭhoch z časou Klerenskaha, ale choćuć i jašče dostać pazyčku. Adnak prezident Ruzwelt dawać Sawietam pazyčki nijak nia choča.

Śmierć litoŭskaha kompozytara. U Koŭnie 10 h. m. pamior wiedamy litoŭski muzyka i kampażytar Naŭjalis, majućy 65 hadoŭ. Naŭjalis skončyŭ wařaŭskuju konserwatoryju i byŭ arhanistym Kowienskiej bazyliki, a tak-ža arhanizатарам i twarcom muzyčnaj školy ŭ Koŭnie. Naŭjalis swajej muzyčnaj tworčaściaŭ wiedamy na mižnarodnaj arenie, jak kampażytar relihiŭnaj muzykalnaj tworčaści.

Eskimosy kataliki molacca pa eskimosku. Biskup, što kiruje relihiŭnym žyćciom katalikoŭ Eskimosaŭ, prysłaŭ papie ŭ padarak katechizmoŭku i malitaŭnik nadrukawany paeskimosku, za jakija papa radasna dzia-kawaŭ tamu biskupu i pasłaŭ bahaslawienstwa. — Kab u taho biskupa dy pawučylisia katalickaj nawuki našy tutejšyja biskupy, dyk napeŭna bielaruśaŭ katalickaj wiery wučyli b pabielaruśu.

pier ja pawinien pierš nadumacca, jakoje słowa tabie skazać ..

— Nu, nu, i što probaršć na heta? — pytaŭ z cikawaściaŭ Charašucha.

— Kaža, — to prosta, chłopska mowa i... — jak jon heta nazwaŭ? — aha! — kaža, dla intelihienta nie wypadaje tak hawaryć. — A ja jamu kažu: — jakuju nam Boh mowu satwaryŭ, takoj my i haworym. Žydy, — kažu, — nia stydejucca swajej, cyhany — swajej, a što-ž, naša mowa — kradzienna, ci zladziejskaja, ci što? Wun, kažu, — sam dziekan u Nowaj Murawancy z swaim bačkam hawora palitoŭsku i nia stydejacca. I dziekanski bačka, wi-dać, jašče bolšy praścjak, jak chacia-by ja: ja-ž jaho sam bačyŭ, budućy na feście ŭ Murawancy. A dziekan jaho šanuje: ja widzieŭ, jak dalikatna ŭzwodziŭ starycę na hanak. Dy što hawaryć dziekan — heta jašče asoba nie wialikaja. A woś tut mnie ksiondz wikary čytaŭ adnu historyju, jak jašče byŭ zdarowy, ab adnym papiežu: jak toj spatykaŭ swajho prostaha bačku z pracesiaŭ. Wot byŭ razumny čaławiek, zatoje i na papieža wybrali. Tolk woś nia pomniu, jak jon nazywaŭsia. A bačka byŭ šawiec i nios u Rym dla papieža nowyja boty.

— I, wiedaješ, panie Charašucha, što zra-biłasja?

— Nu, a što takaje?

— Raptam ustaŭ moj Michaška i pluś! — paca-ławaŭ mnie ŭ adnu ruku, u druhuju... Kali ja hlanu, aŭ u jaho poŭnyja wočy složaŭ. Kaža: Daruŭ, tatačka, daruŭ. — Nu, i ja raźmiak, jak wosk: jak abnialisja my, dyk płakali, jak babry. Niejak adra-začku adlaħło mnie tahdy z serca hora, jakby ja skinuŭ z dušy stopudowy kamieŭ. I woś lažu ja ciapier saŭsim nia toj, što byŭ pierš: jak-by nana-wa naradziŭsia. Hawaryli-ž my tahdy hawaryli, jak kaliści za jahonych maładych hadoŭ, kali Michaška byŭ dobrym chłapčukom i fanaberyi niamieŭ! Brat ty moj, panie Charašucha! akazywajacca, što Mi-chaška мае i ciapier załatoje serca, jak saskrabaŭ z siabie toj niejki fašywy styd. Śladzieli my tut da hlybokaj nočy. I zabyŭsia jon ab swajej durnoj ślachockaści: hawaryŭ sa mnoj pa-ludzku i nawiet dobra ŭmieje, haworyć pa-prostu, jak repu hry-zie. — I skažu, panočku, jak dumaješ? — pytaŭsia na kancy hetaj historyi stary Marcuk u arhanista-

ha: — jak dumaješ, skul u majho syna hety čuży nalot, heta šalonaŭa fanaberyja, katoraja jaho tak ačmucila? Ja heta časta думаŭ i nia moh sam dajści: ledź-nia-ledź ciapier daskrabaŭsia da jaho-naj żywoj natury. Jon-ža moj rodny syn, a ja-ž ča-ławiek, zdejecca, talkowy, i byŭ jon kaliści razumny chłapiec...

— Boh-ža jaho wiedaje, — kazaŭ Charašucha: — i ja tož думаŭ ab tym niejkim čmucie, što ad wieku panuje ŭ našaj staranie. Bo, choć my ludzi, jak usie ludzi, dy niejak żywiom nie paludzku: čurajemsta ŭsiaho rodnaŭa i swajej prostaj hutarki; starajemsia, jak małpy, naśledawać usio ču-žoje, — choćym być razumnymi i hanarowymi, a stanowimsia tolki śmiešnymi. Ja ab hetym mnoha hawaryŭ z našym maładym wikarym: jon, wi-dać, razumny čaławiek, i dziŭnel jon jakraz haworyć pad мае ŭłasnyja dumki. Nu, ale ab hetym paha-worym druhim razam. A što datyča twajho syna, a majho probaršča, dyk ja prypaminaju, kazaŭ mnie kaliści adzin małady ksiondz, jahony tawaryš, što twoj syn naležyć da niejkaha sakretnaha, jak ka-žuć, Zwionzku.

— A heta što za licha? — pytaŭsia, uśpior-šysia na łokać, Marcuk: — ja nikoli ab hetym nia čuŭ.

— Jak-by tut tabie skazać, — heta, bačyš wot što: nař prosty narod nia jość narodam pol-skim, ale?...

— Jakto, kažaš, nia polski? a jaki-ž pa-twoj-mu? Što? My-ž ad wieku kataliki, choć my prosty-ja, ale polskija..., i pa-polsku molimsia, — kazaŭ Marcuk i z wialikim dziwam pahladaŭ na Chara-šucha.

— Dyk skažu ščyra, ci ty palak? — pytaŭsia Charašucha.

— Wiedama, što nie palak, ale polski i ka-talik.

— Oto-ž-to! — śmiajaŭsia Charašucha: — ty tut, bratok, tak zablutaŭsia, što i wyleźci nia mo-žaš. Tut, brat, jak-to kažuć, celaja historyja z gieo-grafijaŭ: zatoje ty i syna paniać nia možaš. Oto-ž słuhaŭ: nař prosty narod čužyja ludzi prazwali polskim — ad katalickaj wiery. Katalickuju wieru pryznajuć palaki, dyk tahdy i nas, prostych, ci tu-

tejšych, prazwali taksama palakami, choć my — na-rod ad palakoŭ inšy.

— Dyk čto-ž my, kali hetak?

— My kaliści mieli swajo imia, ale pośle jaho zahubili: my pa-narodnaści nazywajemsia Biela-rusy. A jak zhubili imia, dyk zhubili z tamsym tak-ža i dolu: ničto nas nie šanuje, bo my nia znajem i nie šanujem sami siabie.

— Ja heta taksama ŭžo čuŭ ad dochtara Wip-strykala. Jon mnie raz doŭha tumačyŭ i kazaŭ: „Bielarus — glup! Bielarus sam siabie nie znaj; a čech sam siabie znaj.“ Ale skul ty, brat, usio heta wiedaješ?

— Ja — arhanisty, časta abcirajusia kala ksiondzou i pamiz ksiondzami časta haworycca ab roznych nawinkach. Woś i Bielaruś stała ciapier takoj nawinkaj, što usie wučonyja ab joj zahawa-ryli. Bo jakraz papala ŭ Zawałaku knižačka, pisa-naja pa-prostu: mnie joje pad sakretam daŭ ksiondz wikary.

— Pa-prostu? Nia moža być Heta-ž wielmi śmiešna. I ci-ž možna tak pisać? — pytaŭsia Marcuk.

— I kab ty wiedaŭ, jak składna napisanal i śmiešna, i slozna i nabožna — prosta, kožnajе slowa z dušy wyjmaje i ŭ serca kładzie. Niekato-ryja chłopcы zara panawučywalisia na pamiać.

— Skažycie, kudy świet zakručisial Dyk my, znaćyć, nia polskija? — pytaŭ jašče raz Marcuk, — a ja думаŭ...

— Jaki-ž ty dziŭny čaławiek: ci-ž moža być karowa konskaja, abo saławiej wierabiejny, ci sasna dubowaja, abo žaleza miedzianaje? Kab ty byŭ pa-lak, dyk ty byŭ-by polski; a jak ty bielarus, dyk ty bielaruski, a nia polski. Woś-ža my z taboj stare-jem, dyk musić ŭžo nie dačakajem; ale ja praču-waju, što heta sprawa pojdzie hlybiej, čym zdajecca.

— Što ty chočaš skazać? — pytaŭ Marcuk.

— A woś što: bielarusy kaliś paŭstanuć pa-miz druhimi susiednimi narodami — palakami, li-toŭcami, łatyšami i maskalami, — jak esobny na-rod i buduć damahacca swaich prawou, jakija im ad wieku naležać.

Piechatoj pa Zach. Biełarusi.

Sonca piače. U muroch miesta dušna. A na wioscy les, wada, sienazaci tak i kliuč nas, kab aświeżyć swaim čystym pawietram, dać supakoj na ŭłoŭni pakrytych kraskami sienazaciau i lasoŭ, abmycca u čystych wodach ad haradzkoŭ fizyčnaha i moralnaha pyłu.

Na wioskul — Kab aświeżycca, kab paznać swoj kraj, pahutaryć z harotnymi siarmiaźnikami, pawučyć ich i ad ich nawučycca.

Uziaŭszy kłumki, z kalehaj my wybralista ŭ darohu.

Kirunak: Wilnia—Gieladnia—Świr—Narač—Miadziela—Budslaŭ—Sawieckaja hranica. Z Wilni da Gieladni—ciahnikom, rešta — piechatoj.

Gieladnia*). Wysiadajem z ciahniku i skiruwajemsia da wioski Barani—radzimaj Kazimiera Swajaka.

Polnaja daroha. Les i piaski. Paletki. Iznoŭ les. Na pryhożaj palancy pry lesie siadajem, kab papałudniawać. Wyciahwajem z kłumkaŭ cherčy i smačna zjadajem chleb z sałaninaj, zakuswajučy solenymi ahurkami.

U lesie čuwać dziciačaja polskaja hutarka. Niezabawie wychodziać chłapčuk z dziaŭčynkaj. Aboje ŭ łachmoćciach. Wyhlad žabračy. Haworać papolsku.

— Skul i kudy idziecie?—pytaju.

— Nie rozumiem, co pan muwi—adkazwaje chłapieć.

— Skul ty, chłopcza, wyrwaŭsia taki siarod biełaruskaha pola?

— Nie umiem tak howoryć — adważna i byccam dražniačysia adkazwaje chłapieć i addalajecca.

Kali my rušyli dalej — zahadka wyjaśniłasia: niekalki sot krokaŭ ad miesca našaha supacyнку ŭbačyli dźwie budynki, a pierad imi na staŭbie napis: „Kresówka“.

Heta hniazdo polskaha asadnika. Hniazdo adzinokaje. Nawokaŭ les i pole.

Hetaja jahonaja adasoblenaść daje mahčymaść dzieciam zachawać čystuju polskuju mowu. Asada, nia majučaja takaje adasoblenaści, biełarusizujecca. Abarwanyja dzieci asadnika z swajej polščynaj byli-by pryčynaj naśmieškaŭ z boku biełaruskaj wiaskowaj moładzi i dzieła heta-ha byli by zmušany zabywać polščynu, prytarneŭwajučysia da asiarodździa. Tolki pušča i adsutnaść znośinaŭ z žycharami — baroniać asadnikaŭ ad biełarusizacyi...

Wioska Bujki.

— Dziadźka, ci možna ŭ was wady napicca?—pytaju staroha sielanina

— A možna, čamu nie? — adkazaŭ sielanin i zaraz pajšoŭ, kab pryniaści wiadro wady i kubak.

— Skul ža, pany?

— Z Wilni,

— Nu što-ż tam čuwać u świecie?

— Što čuwać? — ničoha cika-waha, woś čība toje, što ŭ Niemieč-čynie pamior prezident.

— Indziburg? — pytaŭ sielanin.

*) kaliści — Gieladnia.

Z KRAJU.

Dalokim kažuć pamahać a pad nosam biada. Na pawodčykaŭ Krakaŭskaha i inšych polskich wawodztwaŭ najbolej sanrana pamohi ŭ Niaświežskim pawiecie. Z samaha hałada-jučaha Paleśsia žbirajuć pamohu na paciarpiełae na staleńnie paleskich wawodztwaŭ (Krakaŭskoje, Kieleckaje i inš).

Z WILNI.

CENY ŭ WILNI (pawodle notawań-niaŭ Centralnaha Statyścičnaha Biura m Wilni.)

Ceny detaličnyja, za 1 kilo:

Żytni chleb, pieramołu, 55 proc. 30 hr., żytni chleb, pieramołu 75 proc. 25 hr., żytni chleb razowy, 98 proc. 20 hr., Pšaničnaja muka 30—50 hr., żytniaja muka razowaja 16—18 hr., żytniaja muka pitlawana 24—30 hr., miasa wałowaje 0.80—1.10, cialacina 1.00—1.30, baranina 0.80—1.10, świ-nina 1.10—1.50, bulba 3¹/₂—7 hr., kapusta świeżaja 2¹/₂—8 hr., Morchwa 6—12 hr., buraki 4—10 hr., cybula 12—25 hr., masła świeżaje—1.80—2.30, Masła sałona 1.80—2.00 małako (litr) 15—17, śmietana 0.60—1.00, jajki, štuka 5—8 hr.

— Ale. Hin-den-burg — adkazy-waju.

— Dy što tam, što jon pamior, i tak usioroŭna ŭ Niemieččynie ŭžo pa-nawaŭ „ltler“ — čwierdzić sielanin.

— Praŭdu każacie — pačwiar-dżaju ja dździłeny jahonaj wiedaj u hetym kirunku...

Barani — katalickaja świedama-ja biełaruskaja wioska, wartaja ŭwahi chacia-by dzieła taho, što jana adna z niamnohih wiosak wiadzie baraćbu za pabudawańnie ŭ siabie školy.

Pieranačawaŭszy, raźwitwajemsia z wioskaj Barani i jaje pryhożym la-sista waziorystym krajawidam i idziom u kirunku Świra. Pierad nami kala 30 kilometraŭ.

Pa niekalkihadzinnym maršu praz dawoli chudaščawy les, pierarywany dzie-nia-dzie imšarami z karławataj sosnaj — uwachodzini u dawoli ūra-dżajnae pole z uzhorkami, pakrytymi dzie-nia-dzie kustami, abo niewielikimi chmyźniakami. Heta wakolicy miasteč-ka Żaladzi. Krajawid prypaminaje Ho-radzienščynu...

Wioska Siewlewičy. Most. Raka Strača. Kupajemsia. Pry nas niekalki wiaskowych chłapcoŭ.

— Jak nazywajecca waszaja wio-ska? — pytajusa, kab pačać hutarku.

— Siewlewičy — adkazwajuć.

— Čhto ŭ joj żywie, palaki ci bie-larusy?

— Polskija.

— A jak u chacie haworać?

— Paprostu.

— Značyć pabiełarusku?

Chłapcy nie piarečać.

— Dyk jakija tam „polskija“ — kali haworać pabiełarusku?

— Kataliki — papraŭlaje chłapieć.

— Aha, značycca żywuć u was biełarusy kataliki?

Chłapcy nie piarečać i słuchajuć uwaźna kala piaciminutowaha wykładu ab niemiašćinirelihi z narodnaściami...

Dachodzim da miastečka Świra. Pa darozie iduć ludzi z kaścioła. Była niadziela. Dzień śpiakotny. Moładź pad parasonami. Chawajucca ad sonca. Wi-dać moda apalizny jašče nie dajšła na prawincyju. Čas ad času prachodzić zafliertawanaja para pad adnym para-sonam. Jon u krawacie. Jana ŭ ka-pialuŭszy, bosaja. Čarawiki niasie ŭ ru-kach.

Ech, moda! robiš ty z wioski Ki-tajščynu.

Świr — miastečka na bierazie wializarnaha woziera taho-ż samaha nazowu. Žychary — biełarusy, żydy i rasiejcy-starawiery. Hetyja apošnija zajmajucca tut rybałoŭstwam i rozny-mi ramioŭstami. Nad miastečkam kra-sujecca aryhinalnaja hara, na jakoj stajć murawany kryž. Jana ad pierša-ha ŭzhladu nawodzić dumku na Wilen-skuju Trochkryžowuju haru. Pra Świr-skuju haru tutejšyja žychary raskazy-wajuć roznyja rečy.

Adny haworać, što hetuju haru kazaŭ nasypać karol Batura; druhija — što Napalijon; inšyja znoŭ čwierdziać, što maskali šapkami nanasili. Jak-by tam nia było, ale hara wyhladaje na štučnuju i z taktičnaha boku žaŭla-jecca adzinnym abserwacyjnym punktam, pazwalajučym bačyć nawokaŭ usie świrskija wakolicy.

My na hary. Pierad nami adkry-wajecca Świrskaje woziera ŭ formie wializarnaha palca, daŭžynioju 14 ki-lametraŭ i šyrynioju ad paŭtary da piaci. Palec hety skirawany z paŭnoč-naha zachadu na paŭdzionny ŭschod. Čym dalej na paŭdzionny ŭschod, tym jon šyrejšy.

Trudna adarwać wočy ad pryho-žaści woziera i ŭsiaho krajawidu. Ale niama rady: treba jści da miesca nač-lehu — zaścienku Tušcy — paru wiorst ad Świra...

U Tušcy wiečaryna. Zaprašajuć nas. Idziom. Chata pierapoŭniena chłapcami. Dziaŭčat kala 9 asob, chłapcoŭ — kala 25.

— Što tak u was mała dziaŭ-čat? — pytaju.

— Zaścienak mały, a chłapcoŭ nadyšlo z susiednich wiosak — wy-jaśnili mnje.

Zajhrali Cymbalist — frant z za-časanyimi ŭharu i pryšpilenyimi dam-skim hrebeniem doŭhimi wałasami (takija hrebanii ŭ hałowach chłapcoŭ ja bačyŭ u kaściele ŭ Kluščanach i ŭ

Piśmy z wioski.

„Legion pracy“ i biascennaść pracy.
(Z Wialejščyny).

Sioły pierapoŭnieny darostaj mo-ładziaj. Moładź darastaje, para joj za-kladać siemli. Haspadarki drobnyja i dalej hetaha warštatu pracy działić-nielha. Prawy natury papichajuć za-biaśpiačać byt i narod šukaŭe pracy, kab zdabywać patrebnyja srodki da żyćcia. Hetych srodkaŭ i warunkaŭ dla dalejšaha żyćcia šukaŭe moładź, šuka-juć dla moładzi ichnyja bački i šu-kajuć supolna dzieci z bačkami.

Samaje hałoŭnae — heta ziamla. Naš sielanin daražyć ziamloj; naš sie-lanin zaŭziata trymajecca choć i drob-nieńkaj ziamielnaj haspadarečki, naš sielanin starajecca pašyryć swaju ha-spadaračku i imkniecca da jaje ŭpoŭ-naziama, kab mahli na joj dalej haspadaryć i żyć tak-ža i jaho-patom-ki-dzieci. Dzieła hetaha ŭ našych sio-łach uščiaż aktualnaj jość ziamielnaja reforma i uščiaż aktualnaj sprawa so-cyjalnaja, asabliwa sprawa ŭparadka-wańnia sialanskaha bytu. Ab hetym najbołš dumajuć i haworać biełaruski-ja sialanie. Dy jak ab hetym nia du-mać i nie hawaryć, kali żyćcio, ci praściej kažućy, ciażkija sučasnyja warunki żyćcia ciapier susim niemah-čymyja. Sialanskaja praca susim abiasceniłena: za pud żyta ciapier pła-ciać tolki 1 zł. 70 hr., a za 10 jaje 35 hrašoŭ. Pobač z hetym za kilo cukru treba płaćić 1 zł. 30 hr., a litr hazy 60 hr. Raboty, kab zarabić, dyk nama i za złoty ŭ dzień. Robotnikaŭ, jak užo skazana, pa našych siołach mnoha, jakija čakajuć sprawiadliwaj ziamielnaj reformy, kab zdabyć warš-tat pracy i zabiapiečyć byt.

Ciapier hetych biezrobotnych sła-lan polskija arhanizacyi ŭ nas śpis-wajuć i kažuć, što buduć z ich arha-nizawać „legion pracy“. Tak, naša mo-ładź i tudy zapiswajecca, ale ab swa-jej socyjalnaj patrebie — ab ziamiel-naj reformie i haspadarcy nie zaby-waje.

Nahladčyk.

Żaladziach), druhi — skrypač u wopratcy „krakusa“. Polka. Tempa pawolnaje; melodyja prypaminaje litoŭski „suktin-is“.

Chłapcy nadta wietliwyja...

Nazaŭtra idziom adwiedać Hipo-lita Łasia, wiaskowaha biełaruskaha dziejača, wiadamaha z taho, što jamu polski palicyjant spaliŭ u swoj čas biełaruskuju knižku da nabaženstwa, kažućy, sto jaje pisali ksiandzy-balša-wiki. Jon żywie try kilometry ad Tušcy, u zaścienku Bielkiški. Znachodzim ja-ho ŭ chacie. Mužčyna hadoŭ pad tryccać. Jon ščyra pačaŭ raskazwać, jak da jaho pryčapljajecca ksiondz za čytańnie „Bieł. Krynicy“, jak skry-wa hlazdiać pany i ŭradaŭcy na jaho-nuju nacyjanalnuju świedomaść.

Z jahonaj hutarki wynikała, što jon čaławiek nadta pabožny: što mie-siac chodzić da spowiedzi. Świrski ksiondz kłopot maje z im: nia moža adhawaryć jaho ad čytańnia „Bieł. Krynicy“. Užo na ŭstupku i radzić ja-mu čytać „Chryścijanskiju Dumku“, bo heta, kaža, praŭdziwaja katalickaja časopiś, a „Krynicy“ — kaža — ŭžo ŭsie kataliki wyrakliša. Ale hram. Łoś uspa-kojwaje swajo sumleńnie tym, što skar-ha pašlo da Papy na decyzyju biskupa Jalbżykoŭskaha. Jahonaja pabožnaść i biełaruskaść ścisła miż saboj zluča-nyja. Tolki dzikajućy wyklučna bieła-ruskim ksiandzom z hetkich ludziej robiacca daskanałyja biełaruskija wia-skowyja nacyjanalnyja dziejačy.

Z wialikaj pešanaj jon dapytwa-jecca pra biełaruskich ksiandzoŭ u Wil-ni i zdajecca jamu, što ŭsia biełaru-skaja sprawa zależyć tolki ad bieła-ruskich ksiandzoŭ.

Ščyra raźwitwajemsia z H Ła-siom, katory wyjaŭlaje wialikuju ra-daść i ŭdziacnaść, što my jaho adwie-dali i pryakaje nam, što budzie hrudźmi stajać za swaju rodnuju bie-laruskuju sprawu.

Stawa tabie chłopcza!

Ech, kab koźnaja wioska mieła swaich Łasioŭ — biełaruskaja spra-wa stajała-b lepš.

(d. b.)

Uł. Ka.

Аб наших беларусах.

Фэрма, Браслаўскага пав. Вёска Фэрма знаходзіцца на заха-дзе павету. Гэта ўжо ня вёска, а хутары, але па прывычцы назы-ваюць яго вёскай. Фэрма — гэта ты-повая беларуская вёска, жывуць у ёй каталікі і праваслаўныя. Ня глядзячы на тое, што наша Фэр-ма акружана кругом літоўскімі вёс-камі і засьценкамі з „саламянай“ шляхтай, усёж такі яна ня страці-ла свайго беларускага аблічча, а наадварот: пашырыла і ўмацавала беларушчыну ў ваколіцах.

Фэрмаўскія беларусы надта адпорныя на полёнізацыю; спат-каўшыся ў мястэчку з знаёмым шляхтунам ніколі з ім ня гутарыць папольску; пашакаіць, пацюкаіць шляхтун і пачынае так сама гута-рыць пабеларуску.

Іншая саўсім рэч з літоўцамі. Спаткаўшыся з літоўцам Фармо-веш сам пачынае гутарыць палітоў-ску, калі ўмеа, а калі не, то гута-раць выключна пабеларуску. Ёсьць у Фэрме і нясьведзаныя беларусы, каторыя гатовы сябе ўважаць за расейцаў, але гэта адзінікі, быў-шыя расейскія чыноўнікі дажыва-ючыя свой век і ня маючыя ніяка-га ўплыву ў масах.

Рыбак.

Родная мова ў царкве.

Асінагарадок, Постаўскага пав. Сёлета была ў нас нябылавая ўрачыстасьць. Наша царква 2 ліп-ня па старому стылю сьвяткуе мяс-цовае — храмавое сьвята. У гэты дзень з суседніх прыходаў прыхо-дзяць да нас царкоўныя працэсіі з тысячама багамольцаў; ідуць пра-васлаўныя, ідуць і каталікі каб па-маліцца Асінагародзкай Маці Бо-жай. Праўда, ксяндзы крэнка сва-рацца на каталікоў, што яны хо-дзяць у царкву, але хто цяпер слу-хае польскіх ксяндзоў і папоў мас-калёў? — ніхто!

Прошлагадні ўрачыстасьці гэ-тага дня мала сагравалі душу Бе-ларуса, бо ад зьяжджаўшага мас-коўскага духавенства нічутно было ані цёплага слова ані хрысьціян-скага духу — заўсёды і ўсе яны га-варылі да народу пропаведзі па-расейску, а народ іхняй гутаркі не разумее.

Сёлетняя ўрачыстасьць 2 ліп-ня астанецца нашым прыхаджанам і багамольцам з другіх прыхдаў у памяці на ўсё жыцьцё. Яшчэ за-гадзя было ў нас ведама, што пры-дзе ў нашу царкву працэсія з Но-рыцы, дзе настаяцелям сьвяшч. А. Коўш, які гаворыць да народу про-паведзі пабеларуску. Калі прыхо-дзіла Нарыцкая працэсія, выйшлі на спатканьне так-жа з працэсіяй і Асінагародцы. Пры спатканьні Норуцкі настаяцель сказаў прыві-тальную пропаведзь, ды так разу-мела і гарача, што народ плакаў. Падчас Службы Божай казаньне сказаў таксама сьвяшч. Коўш і так-сама зразумела, проста і гарача.

Дай Божа яму здароўе і многа, многа гадоў працаваць на ніве Хрыстовай. А нашай Духоўнай Уладзе дай Божа зразуменьне, каб яна апамяталася і заявляла ва ўсіх царквах у Беларускам Краю бела-рускую мову.

Прыхаджанін.

Padziaka.

Da Wysoka Pawažanaj Hram. Dr. Sa-baleŭskaj ŭ Lipniškach.

Kiraŭnictwa Biblijateki lekarskich padručnikaŭ pry Biel. Stud. Sajuzie ŭ Wilni hetym ščyra dziakuje Wam za achwiarawanyja ŭ našu biblijateku: 8 tomuŭ wysokawartasnych lekarskich padručnikaŭ, 3 čarhowyja hadawiki „Nowin Lekarskich“ i paru dziesiatkaŭ numeroŭ inšych časopisiaŭ.

Z hlybokaj pašanaj

za kiraŭnictwa Biblijateki

(—) Stud. med. J. Malecki.

Wilnia, dn. 11.IX.34 h.